

Katarzyna Barszczak

Dziękuję, przepraszam, proszę – TUS w przedszkolu

Czym jest innowacja?

Innowacją pedagogiczną są nowatorskie rozwiązania programowe, organizacyjne lub metodyczne, mające na celu poprawę jakości pracy szkoły. Ustawa Prawo oświatowe stanowi, że celem działań innowacyjnych jest rozwijanie kompetencji uczniów oraz inspirowanie nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrożenia nowych rozwiązań w procesie kształcenia¹. Wincenty Okoń innowację pedagogiczną definiuje jako zmianę struktury systemu szkolnego (dydaktycznego, wychowawczego) jako całości lub struktury ważnych jego składników. Jej celem jest wprowadzenie ulepszeń dotyczących pracy nauczycieli i uczniów, programów, warunków materialnych. Innowacje wdrażane są przez jednostki, grupy bądź organizacje. W zależności od charakteru i zakresu zmian wyróżnia się nowatorstwo (działalność nauczycieli i wychowawców, mającą na celu ulepszenie wzorców pracy dydaktycznej i wychowawczej poprzez pomysły racjonalizatorskie) oraz twórczość pedagogiczną (proces lub wytwór działania, którego celem jest tworzenie nowych wzorców w teorii i praktyce)².

Innowacja opiera się na nowatorskim podejściu do procesu edukacji i wychowania. Jest to poszukiwanie, a zarazem odpowiedź na potrzeby kształcenia. Celem zmian wprowadzanych dzięki innowacjom jest wspomaganie prawidłowego i wszechstronnego rozwoju dzieci, młodzieży i dorosłych³.

¹ Rozporządzenie MENiS z dn. 9 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków prowadzenia działalności innowacyjnej i eksperymentalnej przez publiczne szkoły i placówki, Dz.U. z 2002 r. nr 56, poz. 506, online: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20020560506/O/D20020506.pdf>, dostęp: 25.06.2021.

² W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 2001, s. 138–139.

³ M. Kotarba-Kańczugowska, *Innowacje pedagogiczne w międzynarodowych raportach edukacyjnych*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2009, s. 67.

Założenia innowacji

Jako nauczyciel z wieloletnim stażem zauważyłam, że większość dzieci podejmujących edukację przedszkolną bardzo szybko nabywa i utrwała umiejętności szkolne oraz komunikacyjne adekwatne do ich rozwoju. Pojawiają się jednak wychowankowie, którzy nie wykształcili podstawowych kompetencji. Naturalne dla tego okresu są nieśmiałość, brak pewności siebie, trudności w podejmowaniu decyzji. Analiza obserwacji przedszkolnych wskazuje na występowanie tych elementów, a także na inne zaburzenia procesów emocjonalnych, jak nieumiejętność radzenia sobie ze złością, stresem, wstydem, niechęć do zabaw w grupie, dzielenia się, trudności komunikacyjne (nadawanie i rozumienie komunikatów).

W szkoleniach pn. „Trening Umiejętności Społecznych” ujęła mnie wszechstronność tej metody. Jest ona stosowana głównie wśród osób z niepełnosprawnością, nieprawidłowymi zachowaniami oraz z całościowym zaburzeniem rozwoju w różnym wieku. Z pewnością elementy TUS można wykorzystać także u osób neurotypowych jako bazę do dalszego rozwoju społecznego, szczególnie w okresie dziecięcym. Istotne jest także to, że często dopiero nauczyciele, po rozpoczęciu przez dziecko edukacji przedszkolnej, potrafią wskazać różne zaburzenia jego rozwoju, wcześniej bagatelizowane lub niedostrzegane przez rodziców. Tym bardziej metoda TUS może znaleźć zastosowanie w takim środowisku.

Trening Umiejętności Społecznych polega na nabywaniu i doskonaleniu konkretnych umiejętności społecznych, czyli dobieraniu zachowań do zaistniałej sytuacji, ale także na oduczaniu zachowań niepożądanych i nieadekwatnych. Uczestnik treningu nabywa wachlarz sposobów postępowania, który może skutecznie wykorzystać w konkretnej rzeczywistej sytuacji. Metoda TUS będzie dobrą podbudową do łatwiejszego i szybszego nabywania nowych kompetencji. Już od dzieci w wieku przedszkolnym oczekujemy respektowania zasad, rozumienia oczekiwań dorosłych i rówieśników, zdolności czekania na swoją kolej, umiejętności samodzielnego zaspokajania potrzeb fizjologicznych i samoobsługi, reakcji emocjonalnych adekwatnych do sytuacji⁴.

Okazując wychowankom szacunek i akceptację, uczymy ich takich samych postaw wobec rówieśników i dorosłych. Istotne jest eksponowanie sposobów rozładowania złości i radzenia sobie z negatywnymi emocjami. Warto wykorzystać ten okres plastyczności dzieci na rozwijanie funkcjonowania społecznego,

⁴ E. McGinnis, *Kształtowanie umiejętności małego dziecka. Przewodnik nauczania umiejętności prospołecznych*, Instytut Amity, Warszawa 2014, s. 6–7.

komunikacji, relacji z rówieśnikami i dorosłymi oraz poczucia własnej wartości. Przystawianie nowych wzorców może szybko przynieść pozytywne efekty.

W innowacji przewidziano także naukę samodzielności oraz postępowania w sytuacjach zadaniowych i problemowych. Wydaje się być oczywistym, że w powyższych warunkach niezbędne są słowa „dziękuję”, „przepraszam” i „proszę”, stąd pomysł na wykorzystanie ich w całym cyklu zajęć.

Program zakłada kształtowanie umiejętności społecznych w zakresie umiejętności prospołecznych, komunikacji oraz emocji. Zajęcia zostały podzielone na trzy obszary, a każdy z nich opierał się na osi DPP (*dziękuję, przepraszam i proszę*).

I. *Ja i moje emocje: dziękuję, przepraszam i proszę.*

II. *Ja i moi koledzy: dziękuję, przepraszam i proszę.*

III. *Ja i moje otoczenie: dziękuję, przepraszam i proszę.*

Zaproponowana oś DPP to odwołanie do podstawowych umiejętności społecznych, z którymi dziecko spotyka się nie tylko w przedszkolu, ale także w domu, sklepie czy na placu zabaw. Pomaga ona także w określeniu potrzeb i emocji dziecka oraz zachęca do podejmowania dialogu.

Treść innowacji została opracowana na podstawie literatury przedmiotu, opracowań naukowych oraz wiedzy zdobytej podczas szkoleń autora. Istotnym elementem zajęć jest schemat spotkań TUS wg Goldsteina:

1. modelowanie, czyli nauka przez naśladowanie,
2. odgrywanie ról,
3. udzielanie informacji zwrotnych,
4. generalizacja⁵.

Zakres innowacji

Innowacja zaplanowana została na rok szkolny 2020/2021. Rozpoczęła się w październiku, wraz z adaptacją dzieci do środowiska przedszkolnego, a zakończyła w maju. Jej adresatem była młodsza grupa przedszkolna (dzieci w wieku 3, 4, 5 lat), uczęszczająca do Przedszkola Samorządowego w Łowisku, a za realizację odpowiadała autorka innowacji Katarzyna Barszczak, która ukończyła szkolenia tematyczne z zakresu TUS – Trening Umiejętności Społecznych oraz Trener TUS dla dzieci w wieku przedszkolnym.

Zajęcia zostały podzielone na trzy moduły, w których główne miejsce zajmowało dziecko stawiane w różnych sytuacjach zadaniowych i problemowych, wymagających zastosowania któregoś ze słów: dziękuję, przepraszam i proszę.

⁵ *Ibidem*, s. 51–58.

W ramach zajęć dzieci osiągały następujące cele:

- nawiązywanie pozytywnych relacji z rówieśnikami,
- rozwijanie umiejętności udzielania informacji zwrotnych,
- ćwiczenie sposobów adekwatnego zachowania w różnorodnych sytuacjach,
- nauka identyfikowania i rozróżniania podstawowych emocji wyrażanych gestem i mimiką,
- przestrzeganie zasad i norm społecznych,
- uczenie się akceptowanych społecznie sposobów radzenia sobie ze stresem i złością,
- rozwijanie umiejętności lepszego rozumienia siebie i innych,
- rozwijanie umiejętności rozwiązywania konfliktów,
- promowanie kulturalnego zachowania.

Współpraca z rodzicami polegała na zapoznaniu z programem innowacji, informowaniu o aktualnie ćwiczonej umiejętności oraz zachęcaniu do utrwalania jej w domu. Rodzice na bieżąco informowali o efektach pracy.

Ewaluacja

W programie innowacji przewidziano 25 spotkań tematycznych (tab. 1), które odbywały się średnio dwa razy w tygodniu.

Tabela 1. Treści nauczania.

Obszar	Oś	Temat
I. Ja i moje emocje	dziękuję	1. Rozpoznaję uczucia i emocje. 2. Radość.
	przepraszam	3. Smutek. 4. Złość.
	proszę	5. Strach. 6. Cierpliwość.
II. Ja i moi koledzy	dziękuję	7. Przedstawiam się. 8. Potrafię się dzielić. 9. Umiem odmawiać.
	przepraszam	10. Dołączam do zabawy. 11. Umiem przepraszać i wybaczać. 12. Nie zabieram bez pytania.
	proszę	13. Mówię komplementy. 14. Potrafię pocieszyć. 15. Opowiedz mi o sobie – uważnie słucham.

III. Ja i moje otoczenie	dziękuję	16. Potrafię się przywitać. 17. Pomagam innym. 18. Potrafię powiedzieć „nie”. 19. W sklepie. 20. Na przedstawieniu.
	przepraszam	21. Okazuję szacunek innym. 22. Nie przeszkadzam innym.
	proszę	23. W restauracji. 24. Proszę o pomoc. 25. Zgubiłem się.

Cykl tematów został zwieńczony zajęciami podsumowującymi, na których dzieci z radością odkryły, jak wiele już potrafią.

Zajęcia innowacyjne często łączone były z bieżącymi tematami wynikającymi z planów miesięcznych młodszej grupy (na podst. Wydawnictwa WSiP):

- *Strach* został powiązany z tematem o psie,
- *Cierpliwość* i przygotowania do otrzymywania prezentów ze św. Mikołajem,
- *Potrafię się dzielić* i spotkanie wigilijne połączono z dzieleniem się opłatkiem,
- *Dołączam do zabawy* z zabawami na śniegu,
- *Nie zabieram bez pytania* powiązано z tematem *Poznajemy przyjaciół*,
- *Na przedstawieniu* z teatrykiem kukielkowym *Trzy małe świnki*,
- *Okazuję szacunek innym* z tematem *Poznajemy szczerłość*,
- *W restauracji* z tematem o byciu kulturalnym,
- *Zgubiłem się* z historią o „Czerwonym Kapturku”.

Spotkania odbywały się według założonego schematu. Nauczycielowi towarzyszyła druga osoba (pomoc nauczyciela), dzięki czemu prowadzący mógł skupić się na celu zajęć. Na początku nauczyciel zapoznawał dzieci z tematem i modelował zachowania. Podczas prezentacji stosowano rysunki, symbole ułatwiające zapamiętanie kolejności wykonywanych czynności.

Dzieci chętnie skupiały się na grafikach, a nauczycielowi pomocą służyły zdania przypisane do każdego punktu. Przedszkolaki sprawdzały, czy pani wykonuje czynności w odpowiedniej kolejności. W dalszej części chętne dzieci również ćwiczyły daną umiejętność, a pozostałe kontrolowały i informowały, czy była ona wykonana zgodnie z planem. Żadne dziecko nie było zmuszane do wykonania czynności. Jeśli któreś nie było chętne podczas zajęć, to później, w trakcie zabawy dowolnej, nauczyciel podchodził do dziecka i wspólnie z nim ćwiczył daną umiejętność. Opracowane plany aktywności znajdują się w przykładowych scenariuszach zamieszczonych na końcu tekstu.

Zajęcia wprowadzające odbywały się zazwyczaj w poniedziałki, dzięki czemu przez cały tydzień w sytuacjach zabawowych można było ćwiczyć daną umiejętność oraz generalizować ją, a w piątki odbywały się zajęcia sprawdzające i utrwalające. Dzieci chwaliły się, w jakich sytuacjach w domu lub na podwórku mogły zastosować umiejętność.

Poza planami aktywności na zajęciach korzystano z różnych metod. Prowadzono zabawy integracyjne, ruchowe, naśladowcze. Nauczyciel przygotowywał teatryki i opowiadania, dzieci wykonywały prace plastyczne oraz układały historyjki obrazkowe, korzystały również z lizaków emocji oraz wykonywały ćwiczenia oddechowe.

Zdj. 1. Podczas zajęć *Dołączam do zabawy*. Dzięki współpracy wszystkich przedszkolaków udało się ulepić pięknego bałwana.
Autor: K. Barszczak.

Na zajęciach podkreślano, jak ważne są słowa *dziękuję*, *przepraszam* i *proszę*. Dzieci wiedzą, że tych słów mogą używać w różnych sytuacjach i są one wyrazem kulturalnego zachowania. Przywoływanie poznanych umiejętności pomagało przedszkolakom w przestrzeganiu zasad i norm społecznych, przyczyniało się do łatwiejszego i samodzielnego rozwiązywania konfliktów w grupie oraz dawało poczucie pewności podczas znalezienia się w różnych sytuacjach. Większość dzieci zdecydowanie lepiej radziła sobie ze złością, nauczyły się mówić o swoich emocjach i uczuciach. W grupie nawiązały się relacje przyjacielskie, a ćwiczone zachowania pojawiały się podczas rozmów i zabaw dzieci. Znacznie rzadziej dochodziło do nieporozumień lub interwencji nauczyciela, dzieci próbowały samodzielnie rozwiązać problem.

W trakcie realizacji innowacji rodzice byli informowani, na jakie zachowania warto zwrócić uwagę w domu i jakich reakcji dzieci oczekiwać. Podczas wywiadu i ankiety wielu rodziców podkreślało, że zajęcia miały pozytywny wpływ na zachowanie dzieci, a stały kontakt z nauczycielem usprawnił współpracę i ujednolicił jednorodność oddziaływań domu i przedszkola. Dzieci czują się w przedszkolu bezpiecznie i chętnie do niego chodzą. Większość rodziców podkreślała, że ich dziecko ma lepsze relacje z rodzeństwem, a do ćwiczonych umiejętności odwołują się w sklepie, u lekarza czy na placu zabaw.

Innowacja wpłynęła również na pracę przedszkola, m.in. poprzez podniesienie kompetencji społecznych i emocjonalnych dzieci, zauważalny jest wyższy poziom szacunku, zaufania i relacji koleżeńskich w grupie oraz przygotowanie do dalszej edukacji w starszej grupie przedszkolnej. Dodatkowe efekty innowacji dla placówki to podniesienie kwalifikacji nauczycieli poprzez udział w szkoleniach tematycznych, nabycie doświadczenia, poznanie nowej metody pracy, nie tylko z dziećmi ze SPE, a także promocja działań przedszkola przez dzielenie się doświadczeniem z innymi nauczycielami.

Ocena i wnioski

Innowacja pedagogiczna „Dziękuję, przepraszam i proszę. TUS w przedszkolu” została bardzo dobrze oceniona przez prowadzącego oraz rodziców. Jej efekty są długofalowe. Program podniósł jakość pracy przedszkola, pozytywnie wpłynął na jego obraz, wzmocnił współpracę rodziców i nauczycieli, podwyższył kompetencje społeczne, emocjonalne, samoocenę i poczucie pewności dzieci.

Scenariusze zajęć

Scenariusz 1. Obszar: Ja i moje emocje.

Temat: Rozpoznaję uczucia i emocje.

Miejsce: sala przedszkolna

Cele zajęć:

- zapoznanie z różnymi emocjami i uczuciami,
- łączenie sytuacji i emocji,
- poznanie swoich uczuć i emocji.

Cele szczegółowe:

Dziecko:

- potrafi powiedzieć, jak się czuje,

- zna sytuacje, w których należy użyć słowa dziękuję,
- rozpoznaje emocje wyrażane mimiką.

Pomoce: plan aktywności, ilustracje z sytuacjami, w których osoby przeżywają różne emocje lub książka *Feluś i Gucio poznają emocje* K. Kozłowskiej, Nasza Księgarnia 2020, małe zdjęcia osób wyrażających emocje za pomocą mimiki.

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel zapoznaje dzieci z tematem.

Od dzisiaj będziemy spotykać się na zajęciach, które bardzo nam pomogą w poznawaniu siebie, swoich uczuć oraz nauczą nas, jak zachowywać się w różnych sytuacjach. Na początek porozmawiamy o uczuciach. Co to jest uczucie?, Po czym możemy poznać, co czuje druga osoba?

2. Poznajemy emocje.

Wariant 1: Prowadzący pokazuje dzieciom duże ilustracje sytuacyjne, na których przedstawione osoby przeżywają różne emocje. Dzieci opowiadają, co się dzieje i z jakiego powodu te osoby mogą tak się czuć.

Wariant 2: Nauczyciel prezentuje dzieciom książkę *Feluś i Gucio poznają emocje* K. Kozłowskiej⁶. Wybiera kilka emocji (radość, smutek, strach, złość) i wspólnie z dziećmi opisuje sytuacje, w których znalazł się bohater książki.

3. Zgadnij, co czuję?

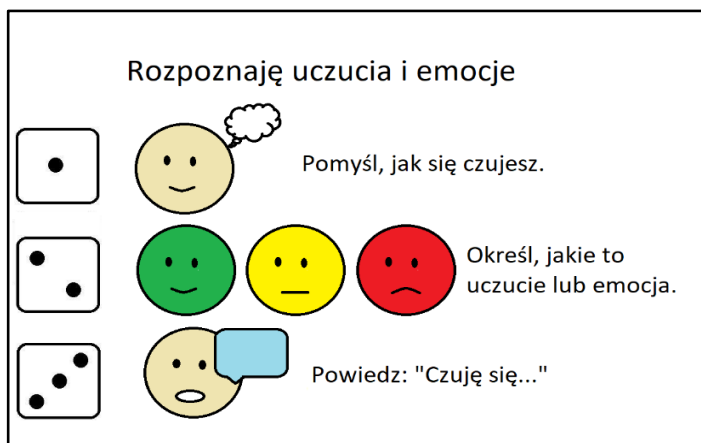
Nauczyciel przygotowuje kilka małych zdjęć osób z różnym wyrazem twarzy. Następnie wybiera dziecko, które losuje ilustrację i próbuje odwzorować minę. Reszta dzieci stara się odgadnąć, jaka to może być emocja lub co dziecko czuje.

4. Wprowadzenie planu aktywności.

Prowadzący przygotowuje plan przedstawiający trzy punkty.

⁶ K. Kozłowska, *Feluś i Gucio poznają emocje*, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 2020.

Rys. 1. Plan aktywności Rozpoznaję uczucia i emocje.

Teraz nauczymy się, w jaki sposób powiedzieć, co czujemy. Najpierw trzeba pomyśleć, czy jesteśmy uśmiechnięci, czy chce się nam płakać lub krzyczeć albo chcielibyśmy się przed kimś schować. Zastanawiamy się, do jakiej emocji takie zachowanie pasuje, np. gdy chce mi się płakać, to pewnie jestem smutny. Później mówimy „Czuję się... smutny, przestraszony, wesoły, zły...”. Zobaczcie, jak ja to robię. Wybieram strażnika ..... (imię dziecka), aby sprawdzał, czy wykonuję wszystkie czynności po kolei.

Nauczyciel pokazuje pierwszy punkt. *Hmm, pomyślałem, teraz jestem uśmiechnięty, czuję się spokojna, chce mi się śmiać.* Następnie pokazuje drugi punkt. Człowiek tak się czuje, gdy jest wesoły i szczęśliwy. Nauczyciel wskazuje na ostatni punkt. *Czuję się szczęśliwa.*

Strażniku, czy zrobiłam wszystko zgodnie z planem? Nauczyciel pyta strażnika, czy wykonał punkt pierwszy, drugi i trzeci, a strażnik potwierdza. Następnie powtarza czynności, używając innej emocji i znów upewnia się, czy poprawnie wykonał plan. Później pyta: *Może teraz ktoś inny chciałby spróbować opowiedzieć, jak się czuje?*

Chętne dzieci próbują wykonać zadanie. Strażnik razem z nauczycielem może pokazywać punkty na planie.

5. Uczę się pytać.

Nauczylimy się mówić o swoich emocjach. A teraz zastanówmy się, jakie zadać pytanie, gdy chcemy dowiedzieć się, jak czuje się nasz kolega? (w razie trudności należy naprowadzić dzieci) Na pytanie „Jak się dziś czujesz?”, należy odpowiedzieć, używając magicznego słowa „dziękuję”, a następnie trzeba nazwać swoje uczucie.

Spróbujmy. . . . . (imię dziecka), *jak się dziś czujesz?* Jeśli dziecko ma problem z odpowiedzią, nauczyciel podpowiada słowo dziękuję i dalszą część wypowiedzi. Za każdą poprawnie zbudowaną odpowiedź należy pochwalić dziecko.

6. Zabawa ruchowa „Posągi”. Dzieci maszerują po sali. Nauczyciel, dając sygnał do zatrzymania, wypowiada nazwę emocji. Dzieci zastygają jak posąg i wyrażają ją mimiką.

7. Zadanie domowe. Prowadzący prosi dzieci, aby w domu spróbowały powiedzieć rodzicom, jak się dzisiaj czują i zapytały o ich samopoczucie.

Scenariusz 10. Obszar: Ja i moi koledzy.

Temat: Dołączam do zabawy.

Miejsce: sala przedszkolna, plac zabaw.

Cele zajęć:

- integrowanie dziecka z rówieśnikami,
- rozwijanie kulturalnego i bezpiecznego sposobu komunikowania się.

Cele szczegółowe: Dziecko:

- zna sytuacje, w których należy użyć słowa przepraszam,
- potrafi dołączyć do innych bawiących się dzieci,
- rozumie, że dzięki współpracy można osiągnąć więcej.

Pomoce: plan aktywności, koc, zdjęcie dziecka przyglądającego się bawiącym się rówieśnikom

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel zapoznaje dzieci z tematem.

Dzieci siedzą w kole. Prowadzący wita się z nimi i pyta: *Z kim lubicie spędzać czas?*, kontrolując, by każde dziecko miało szansę się wypowiedzieć. Do pytania można dodać miejsce, np. w przedszkolu, w domu, na placu zabaw.

Wiem już, z kim lubicie spędzać wolne chwile. Czasem jest tak, że chcemy bawić się sami, ale są też takie sytuacje, gdy podoba nam się zabawa innych dzieci, ale wstydzimy się do nich dołączyć. Dziś nauczymy się, jak nabrać odwagi i przyłączyć się do kolegi lub koleżanki. Najpierw musimy się przekonać, czy łatwiej wykonać jakieś zadanie samemu, czy wspólnie.

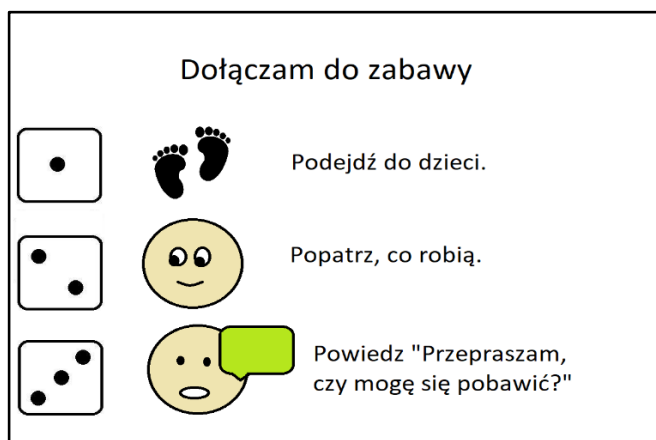
2. Siłacz. Na parkiecie lub innej stosunkowo śliskiej powierzchni nauczyciel kładzie koc, siada na nim i prosi jedno dziecko, aby spróbowało przeciągnąć nauczyciela. Następnie zaprasza do pomocy kolejne. Jeśli dalej nie uda się poruszyć koca, przywołuje trzecie itd.

Zobaczcie, jednej osobie bardzo trudno poradzić sobie z zadaniem, ale gdy działamy razem, to potrzebujemy mniej czasu i osiągamy sukces. Podobnie jest w zabawie. Gdy ktoś sam buduje wieżę z klocków, potrzebuje dużo czasu. A gdy budujemy razem, możemy to zrobić szybciej.

Nauczyciel kontynuuje, pokazując zdjęcie dziecka, które ze smutkiem lub zazdrością przygląda się bawiącym się dzieciom: *Zobaczcie teraz na zdjęcie. Ta dziewczynka wygląda, jakby była smutna i patrzy na inne dzieci, które się bawią. Jak myślicie, dlaczego tak się czuje?*

3. Wprowadzenie planu aktywności.

Prowadzący przygotowuje plan aktywności zawierający trzy punkty.

Rys. 2. Plan aktywności Dołączam do zabawy.

Teraz poćwiczmy, jak dołączyć do zabawy. Najpierw trzeba podejść do dzieci. Przypatruję się, co robią, w co się bawią. Jeśli ta zabawa jest dla mnie interesująca, to zadaję pytanie „Przepraszam, czy mogę się z tobą/z wami pobawić? Zobaczcie, jak ja to robię.

Wybieram strażnika ..... (imię dziecka), aby sprawdzał, czy wykonuję wszystkie czynności po kolei.

Nauczyciel pokazuje pierwszy punkt. O, widzę tam dzieci, które w coś się bawią. Podejdę do nich i zobaczę dokładnie, co tam się dzieje. Teraz pokazuje drugi punkt. Oni układają duże puzzle piankowe. To fajna zabawa. Chciałabym robić to z nimi. Nauczyciel wskazuje na ostatni punkt. Przepraszam, czy mogę się pobawić z wami?

Strażniku, czy zrobiłam wszystko zgodnie z planem? Nauczyciel pyta strażnika, czy wykonał punkt pierwszy, drugi i trzeci, a strażnik potwierdza. Następnie powtarza czynności z planu, używając innej zabawy i znów upewnia się, czy poprawnie wykonał punkty. Później pyta: *Może teraz ktoś inny chciałby spróbować dołączyć do zabawy?*

Chętne dzieci próbują wykonać zadanie. Strażnik razem z nauczycielem może pokazywać punkty na planie. Prowadzący wyjaśnia, że kulturalne zachowanie wymaga od nas przeproszenia, gdy przerywamy komuś zabawę, dlatego należy pamiętać o tym słowie podczas zadawania pytania.

4. Lepimy bałwana. Nauczyciel zabiera dzieci na plac zabaw. Dzieli je na dwie drużyny. Pierwsza zaczyna zabawę na śniegu, a druga obserwuje. Po chwili nauczyciel pyta drugą grupę, czy chciałyby dołączyć do pozostałych. Proponuje, aby każdy podszedł do jednej osoby i zapytał, czy może się pobawić. Przypomina jeszcze raz punkty z planu aktywności. Nauczyciel, spacerując obok dzieci, również pyta, czy może się z nimi pobawić. Po kilku minutach grupy zamieniają się rolami.

5. Zadanie domowe. Prowadzący prosi dzieci, by w domu spróbowały dołączyć do zabawy z rodzeństwem.

mgr Katarzyna Barszczak *jest nauczycielem wychowania przedszkolnego w Przedszkolu Samorządowym w Łowisku, oligofrenopedagogiem, specjalistą ds. autyzmu, katechetą. Interesuje się poszukiwaniem nowych rozwiązań metodycznych wspierających edukację dziecka.*
